

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ за XI клас (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебната програма по *гражданско образование* за XI клас се основава на *Всеобщата декларация за правата на човека*, *Конвенцията за правата на детето*, *Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи*, *Европейската референтна рамка за ключови компетентности*, *Конституцията на Република България* и изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет *гражданско образование* в Държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка.

Основна цел:

Обучението по *гражданско образование* е в основата на личностното развитие и подготовката на младия човек за социална реализация чрез познаването, владенето и защитата на човешките права и свободи, съобразени със законите на демократичното общество. Гражданското образование подпомага развитието и утвърждаването на ученика като гражданин на Република България и на Европейския съюз и като личност, която:

- е свободна и способна да взема отговорни решения за себе си и за другите;
- познава и отстоява своите права, свободи и отговорности;
- има осъзнати отношения с държавата и обществото;
- е активен участник в социални събития и има мотивация за позитивна промяна.

Учебният предмет *гражданско образование* в XI клас поставя акцент върху:

- гражданите, политиката и демокрацията;
- гражданите, правата и отговорностите;
- идентичностите и различията в обществото.

В резултат от цялостното обучение по *гражданско образование* учениците придобиват следните комплексни социални и граждански компетентности:

- критическо мислене и рационална аргументация; конструктивно участие в диалог и дебат; вземане на решения; решаване на проблеми; мирно решаване на конфликти; изграждане и поддържане на общности от съмишленици, създаване и управление на проекти; конструктивно общуване в различни контексти и социални среди, отговорно и информирано участие в социалния и политическия живот на страната, медийна грамотност.

Основните дейности, свързани с обучението, са:

- изработване на социално, общностно и/или личностно значим проект с цел позитивна промяна в училищната среда и местната общност;
- проучване на проблеми на демократичното общество и ролята както на отделната личност, така и на общността за тяхното решаване;
- анализ на ролята на гражданина в демократичните процеси и работа по конкретни казуси, близки до средата и всекидневието на учениците;
- осъществяване на информиран избор и създаване на възможности за личностна реализация.

Организацията на обучението по *гражданско образование* в XI клас се основава на интерактивни методи и техники на преподаване (дебати и дискусии, учене чрез изследване, учене чрез практика, учене чрез преживяване, решаване на казуси, разработване на проекти).

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
Гражданите, политиката и демокрацията	<ul style="list-style-type: none"> • Проследява възникването и развитието на идеята за демокрация, гарантираща правата на човека и гражданина, отговорността на държавните институции и гражданите пред закона и гражданското общество. • Анализира характеристиките на правовата държава: върховенство на закона, прозрачност, честност, почтеност при вземането на институционални решения. • Познава механизмите на вземане на институционални решения и оценява тяхната легитимност. • Оценява възможностите за демократическо участие в гражданското общество и ученическото самоуправление.
Граждани, права и отговорности	<ul style="list-style-type: none"> • Анализира и съпоставя идеите за свободата, човешките права и гражданските права. • Разграничава частна от публична сфера на обществения живот. • Изследва казуси, свързани с нарушаване на правата на човека, и представя аргументирани решения в писмен вид. • Оценява обществени събития в страни от Европейския съюз и в други страни от позицията на правата на човека. • Осъзнава необходимостта за лично участие и отговорност в демократичното вземане на решения на всички нива.
Идентичности и различия в обществото	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава основните социални групи и общности, разбира спецификата на гледните им точки. • Разграничава различни видове малцинствени политики – асимилация, (авто)сегрегация, интеграция и изразява собствена позиция за тях. • Ориентира се в източниците на противоречия между отделни етнически и религиозни общности и демонстрира стремеж към разрешаване на конфликтни ситуации по градивен начин. • Проявява способности да общува конструктивно в различни среди и ситуации.

	<ul style="list-style-type: none"> • Осъзнава и цени своята национална идентичност. • Анализира европейската култура и ценности и дава примери за взаимопроникване и културни влияния. • Съвързва своята европейска идентичност с правата и отговорностите на европейското гражданство
--	---

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>1. Гражданите, политиката и демокрацията</p> <p>1.1. Свобода, граждани и власт</p> <p>1.2. Политика, демокрация и върховенство на закона</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава възникването и развитието на идеята за свободна личност и права на човека. • Разграничава типове власт и легитимност. • Разбира ролята на институциите за регулиране на обществените отношения. • Разбира механизмите на властта в различните социални единици (семейство, приятелски кръг, училище, местна общност...) и начините да участва активно в тях като гражданин. • Познава идеята за демокрация и типовете демокрация (пряка, представителна и демокрация на участието). • Разбира връзката между политическо управление, политическо поведение и политическа култура. • Разграничава видове изборителни системи (пропорционална, мажоритарна, смесена). • Идентифицира и оценява негативното влияние на корупционните практики в изборния процес (купуване и продаване на гласове, принуждаване, манипулации на 	<p>личност</p> <p>свобода</p> <p>правна норма</p> <p>власт</p> <p>легитимност</p> <p>демокрация</p> <p>представителна демокрация</p> <p>гражданска общност</p> <p>управление</p> <p>самоуправление</p> <p>демократично гражданство</p> <p>изборителна система</p> <p>мажоритарен и преференциален</p>

<p>1.3. Гражданско общество и гражданско участие</p> <p>1.4. Ученикът и училището в демократичното гражданство</p>	<p>изборни документи) за справедливото и честно реализиране на представителната демокрация.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Осмисля значимостта на върховенството на закона за демокрацията. • Разбира възможностите на гражданското общество за коригиращо въздействие на политическата власт. • Осъзнава възможностите на критическата публичност за противодействие на медийни манипулации и политически популизъм. • Познава различни форми на гражданско участие. • Инициира и участва в значими за училището и местната общност събития. • Разглежда процесите в съвременното училище от гледна точка на демократичното гражданство. • Използва и прилага компетентностите по гражданско образование за решаване на проблеми на училищната и местната общност. 	<p>вот</p> <p>корупция</p> <p>медийна грамотност</p>
<p>2. Граждани, права и отговорности</p> <p>2.1. Идеята за справедливост - права и отговорности на гражданите</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обвързва идеята за правата на човека с понятията свобода, справедливост, равенство и човешко достойнство. • Познава основните конституционни права на гражданите на Република България. • Познава международни документи за правата на човека (Всеобща декларация за правата на човека, Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Конвенция за правата на детето), интерпретира степента на приложението им у нас, в Европейския съюз и в света. • Разграничава универсални права на човека от колективни и от групово специфични човешки права. 	<p>справедливост</p> <p>равенство</p> <p>права (граждански, политически, икономически, социални, културни)</p> <p>Омбудсман</p> <p>Комитет на ООН по правата на детето</p>

<p>2.2. Аз и моята гражданска позиция</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава случаи на нарушения на правата на човека и правата на детето, познава механизми за тяхната защита на национално, европейско и международно ниво. • Осъзнава необходимостта от лично участие и отговорност в демократичното вземане на решения на всички нива (семейство, училище, местна общност...). • Познава значението на организираното гражданско общество за демократичните процеси. • Оценява ролята на неправителствения сектор в гражданското общество. • Познава форми на граждански контрол и е мотивиран да участва в тяхното прилагане. 	<p>отговорност</p> <p>граждански протест</p> <p>гражданско неподчинение</p> <p>вот на доверие/недоверие</p>
<p>3. Идентичности и различия в обществото</p> <p>3.1. Възникване и разгръщане на идентичностите</p> <p>3.2. Малцинства и гражданското общество</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава основните социални групи и общности и разбира спецификата на техните светогледи. • Разбира, оценява и обяснява ролята на езика, религията, етническата принадлежност и традициите за социална обвързаност и различия в обществото. • Разбира отношенията между групови идентичности и национална идентичност. Прави разлика между етническа и гражданска нация. • Познава европейските традиции и ценности и определя мястото на България в световната култура. • Изследва източниците на идентичност на основните малцинствени групи в страната или в конкретно населено място. • Умее да работи с основни документи и институции за защита правата на малцинствата в България и Европа. • Разпознава случаи на дискриминация по полов, религиозен, етнически и расов признак, а също и на хора с увреждания и оценява оправдаността на борбата с дискриминацията. • Анализира европейската култура и ценности и дава примери за взаимопроникване и културни влияния. 	<p>идентичност (културна, национална, етническа , гражданска...)</p> <p>общност и общество</p> <p>социална група</p> <p>дискриминация</p> <p>малцинство</p> <p>ксенофобия</p> <p>конструктивно общуване</p> <p>солидарност</p> <p>културно влияние</p> <p>европейско гражданство и идентичност</p>

3.3. Конструктивно общуване и взаимодействие	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава различни видове малцинствени политики – асимилация, (авто)сегрегация, интеграция и изразява собствена позиция за тях. • Ориентира се в източниците на противоречия между отделни етнически и религиозни общности. • Разграничава патриотизъм от национализъм. • Осъзнава необходимостта за противодействие срещу насилието и демонстрира стремеж към разрешаване на конфликтни ситуации по градивен начин. • Осъзнава своята европейска идентичност и правата и отговорностите на европейското гражданство. 	
--	--	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет гражданско образование в XI клас е 36 часа.

За нови знания	до 34%
За практически дейности и упражнения	до 50%
За обобщение	до 8%
За контрол и оценка (За изходно ниво и за контролни работи)	до 8%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

- Препоръчва се установяване на входното ниво (изследване на нагласите и очакванията без оценяване) с тест или анкета и оценяване на изходното ниво в края на учебната година.
- Текущи оценки се поставят върху резултатите от практическата работа на учениците при приключване на всяка тема.

- Оценяват се равнището на теоретичните и фактологичните знания, познавателните и практическите умения, както и креативността, инициативността, предприемчивостта и творческите изяви и постижения.
- Оценяват се уменията за осъществяване на устна и писмена комуникация с използване на точна терминология.
- Оценяват се практическите умения за създаване на проекти.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки от входящ, текущ и изходящ контрол (в началото на учебната година, след всяка тема и в края на годината).	40%
Оценки от други участия (портфолио, самостоятелна работа, решаване на казуси; работа по проекти и др.)	60%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

• **Образователна среда.**

Препоръчително е ползването на кабинет, оборудван с компютърна техника и интернет за търсене и обработка на информация. Част от програмата може да се изпълнява извън училището – работа по проекти, проучвания, посещения на институции, изследователска дейност и т.н.

• **Интегративни връзки.**

Водеща роля за осъществяване на гражданското образование имат предметите от сферата на обществените и хуманитарните науки. В обучението по роден и чужди езици се осъществяват комуникативни, обществени и граждански компетентности чрез текстове, казуси и изследвания с гражданска насоченост. Чрез него учениците осмислят и собствените си интереси на граждани.

Останалите учебни предмети също имат важно значение за гражданското образование чрез прилагане в процеса на обучение на неговите основни принципи (плюрализъм и толерантност, зачитане на човешкото достойнство и равните неотменими права на човека, практическа насоченост, личностно отношение, аргументираност и убеденост, творческо и критическо мислене, достъпност до основните постижения на световната култура, интердисциплинарност), както и чрез използване възможностите на тяхното учебното съдържание.

• **Работа по проекти.**

Осигуряване на възможност за самостоятелно и екипно разработване на обществено значими проекти, целящи качествена промяна в социалната среда по темите на учебната програма.

Стимулиране на креативност и на умения за проучване, обработване и сравняване на информация, синтез и анализ и защита на собствена позиция.

- **Извънучилищни инициативи и дейности.**

За разширяване познавателните и практическите умения на учениците се препоръчват:

- участие в местни, регионални и национални обществени инициативи;
- развитие на умения за сътрудничество с местните власти, медии и НПО;
- участие в олимпиада по гражданско образование;
- участие в регионални, национални и международни конкурси и състезания по теми на гражданското образование: образование за демократично гражданство, права на човека, здравно образование, екология, интеркултурно образование и глобални проблеми на човечество.